

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 08.09.1998, sp. zn. 2 Cdon 386/97, ECLI:CZ:NS:1998:2.CDON.386.1997.1

Číslo: 57/1999

Právní věta: Okolnost, že nemovitost byla zatížena zástavním právem ve prospěch obchodní společnosti znárodněné podle zákona č. 121/1948 Sb., nezpůsobila, že nemovitost sloužila nebo byla určena provozu znárodněného podniku. Jestliže byla taková nemovitost zahrnuta do majetkové podstaty znárodněné společnosti, je naplněna skutková podstata § 6 odst. 1 písm. k) zákona č. 87/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Jestliže soud podřadí skutkové části právní normy jen některé z právně významných skutečností a ostatní pomine, jde o nesprávné právní posouzení věci.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 08.09.1998

Spisová značka: 2 Cdon 386/97

Číslo rozhodnutí: 57

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Restituce, Zmírnění následků majetkových křivd

Předpisy: 87/1991 Sb. § 6 odst. 1 písm. k) 121/1948 Sb. 99/1963 Sb. § 241 odst. 3 písm. d)

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 57

Okolnost, že nemovitost byla zatížena zástavním právem ve prospěch obchodní společnosti znárodněné podle zákona č. 121/1948 Sb., nezpůsobila, že nemovitost sloužila nebo byla určena provozu znárodněného podniku. Jestliže byla taková nemovitost zahrnuta do majetkové podstaty znárodněné společnosti, je naplněna skutková podstata § 6 odst. 1 písm. k) zákona č. 87/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Jestliže soud podřadí skutkové části právní normy jen některé z právně významných skutečností a ostatní pomine, jde o nesprávné právní posouzení věci.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 1998, [2 Cdon 386/97](#))

Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 7. září 1993, č. j. 15 C 45/92-42, zamítl žalobu, kterou se žalobci po žalovaném domáhali uzavření dohody o vydání domu č. p. 244 s parcelami č. 18, 20/1, 20/2 a 20/3 a domu č. p. 261 s parcelou č. 17 - nemovitostí zapsaných na listu vlastnictví č. 10 pro katastrální území P.-K. - do jejich spoluvlastnictví s určenými podíly, a žalobce solidárně zavázal k

náhradě nákladů řízení žalovanému.

Městský soud v Praze jako soud odvolací na základě odvolání žalobců rozsudkem ze dne 30. června 1994, č. j. 20 Co 51/94-89, ve znění opravného usnesení ze dne 10. října 1994, č. j. 20 Co 51/94-95, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobě vyhověl, tedy rozhodl, že "nahrazuje projev vůle žalovaného s uzavřením dohody o vydání" předmětných nemovitostí do podílového spoluvlastnictví žalobců v rozsahu po 1/8 z celku žalobcům A) až D) a po 1/4 z celku žalobcům E) a F), a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

Soudy obou stupňů po provedeném dokazování dospěly ke shodnému zjištění, že právní předchůdci žalobců - V. N. a L. W., kteří se nedožili účinnosti zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění zákonů č. 264/1992 Sb., č. 267/1992 Sb., č. 133/1993 Sb. a č. 115/1994 Sb. (dále jen "restituční zákon"), byli akcionáři podniku V. N., stavební akciová společnost v P. X., který byl vyhláškou ministra techniky ze dne 29. července 1948 č. 1669 Ú. l. I. podle § 1 odst. 1 zákona č. 121/1948 Sb., o znárodnění ve stavebnictví, znárodněn zestátněním (§ 4 odst. 1 cit. zákona). Výměry ministerstva stavebního průmyslu ze dne 3. srpna 1951, č. j. 50/23-Výb.I/1-1951, a ze dne 14. května 1953, č. j. 115/414-Práv.S/Sv-1953, pak byly ve smyslu § 4 odst. 8 zákona č. 121/1948 Sb., o znárodnění ve stavebnictví, ve znění zákonů č. 171/1948 Sb., č. 58/1951 Sb. a č. 90/1951 Sb. (dále jen "zákon č. 121/1948 Sb."), předmětné nemovitosti v rovnodílném spoluvlastnictví V. N. a L. W. zahrnuty do majetkové podstaty znárodněného podniku. Žalobcům (s výjimkou žalobkyně E/, která se stala nástupkyní původního žalobce P. W. z titulu dědění) přiznaly soudy statut oprávněných osob podle § 3 odst. 2 písm. c) restitučního zákona, které řádně a včas vyzvaly žalovaného jako osobu povinnou k vydání nemovitostí (§ 5 odst. 1, 2, § 4 odst. 1 restitučního zákona). Zatímco soud prvního stupně ze zjištěných skutečností, že sídlo znárodněného podniku a místo jeho hlavního závodu byly v domě č. p. 244 stojícím na parcele č. 18 a že nemovitosti, jejichž vydání se žalobci domáhají, byly zatíženy hypotékou jistící provozní úvěr znárodněné firmy, dovodil závěr, podle něhož nemovitosti ve smyslu § 4 odst. 2 a 3 zákona č. 121/1948 Sb. sloužily provozu znárodněného podniku, takže jejich znárodnění nebylo vykonáno v rozporu s tehdy platnými zákonnými předpisy (§ 6 odst. 1 písm. k/ restitučního zákona), odvolací soud, který převzal skutková zjištění soudu prvního stupně, zaujal názor opačný: Skutečnost, že nemovitosti byly předmětem zástavního práva sloužícího "k zajištění pohledávky znárodněného podniku", neznamenal, že sloužily nebo byly určeny provozu znárodněného podniku. Zástavy (nemovitosti) nejsou totiž výslovně uvedeny v ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 121/1948 Sb. mezi těmi majetkovými hodnotami, jichž se znárodnění týká, a ani výkladem nelze - podle odvolacího soudu - dojít k závěru, že "vlastní právní vztah hypotéky jakožto zajišťovacího instrumentu lze zahrnout pod uvedený majetek". Jestliže tedy nemovitosti neměly podléhat znárodnění, je skutková podstata ustanovení § 6 odst. 1 písm. k) restitučního zákona naplněna.

Rozsudek odvolacího soudu napadl žalovaný dovoláním, jímž se domáhal zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení věci odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Podle obsahu dovolání nesouhlasí žalovaný s právním posouzením věci odvolacím soudem, který pro účely aplikace § 6 odst. 1 písm. k) restitučního zákona nesprávně zhodnotil pouze skutečnost, že sporné nemovitosti byly předmětem zástavního práva sloužícího k zajištění provozního úvěru znárodněného podniku, a opomenul se vypořádat se skutečností, že v domě č. p. 244 stojícím na parcele č. 18 bylo sídlo znárodněného podniku, ačkoli ji měl za prokázanou. V tomto směru brojí žalovaný proti "hodnocení důkazů" odvolacím soudem, jenž "nepřihlížel ke všemu, co vyšlo za řízení najevo". Ve prospěch nesprávného právního posouzení věci argumentuje dovolatel i tím, že odvolací soud ignoroval charakter rozhodnutí ministra stavebního průmyslu, který o rozsahu znárodnění nerozhodoval ve správním řízení. Argument vytykající odvolacímu soudu odlišné hodnocení důkazů, které sám v odvolacím řízení neprovedl - aniž by žalovaný takové důkazy konkretizoval - představuje tvrzení vad řízení, které měly za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. V tom, že odvolací soud rozhodl o nahrazení

projevu vůle žalovaného s uzavřením dohody o vydání nemovitostí, zatímco žalobci požadovali, aby žalovanému byla uložena povinnost uzavřít s nimi do deseti dnů od právní moci rozsudku dohodu o vydání týchž nemovitostí, spatřuje dovolatel vadu řízení ("odvolací soud překročil rámec žalobního návrhu, ... aniž byla navržena změna žalobního návrhu"), jejímž důsledkem bylo odnětí možnosti žalobcům jednat před soudem. Úvaha, že soud měl žalobu zamítnout, nemohl-li rozhodnout ve znění žalobního návrhu, doplňuje námitku výše uvedenou.

Žalobci se k dovolání nevyjádřili.

Podle ustanovení § 10a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění po novele provedené zákonem č. 238/1995 Sb. (s přihlédnutím k redakčnímu sdělení o opravě chyb publikovanému pod položkou 1 v částce 69/1995 Sb.), je dovolacím soudem od 1. ledna 1996 Nejvyšší soud České republiky, který podle článku II. odst. 4 zákona č. 238/1995 Sb. před 1. lednem 1996 zahájená řízení o dovoláních, o nichž nebylo pravomocně rozhodnuto právě do tohoto data, dokončí podle dosavadních předpisů, tedy podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákonů č. 36/1967 Sb., č. 158/1969 Sb., č. 49/1973 Sb., č. 20/1975 Sb., č. 133/1982 Sb., č. 180/1990 Sb., č. 328/1991 Sb., č. 519/1991 Sb., č. 263/1992 Sb., č. 24/1993 Sb., č. 171/1993 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 152/1994 Sb., č. 216/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 118/1995 Sb. a č. 160/1995 Sb. To se týká i dané věci, v níž bylo dovolací řízení zahájeno podáním dovolání dne 8. září 1994, avšak do 1. ledna 1996 o něm Vrchním soudem v Praze rozhodnuto nebylo.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno včas a k tomu oprávněným subjektem (účastníkem řízení) řádně zastoupeným advokátkou (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.) a že jde o rozsudek, proti němuž je dovolání podle § 236 odst. 1 a § 238 odst. 1 o. s. ř. přípustné, přezkoumal bez jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) napadený rozsudek ve smyslu § 242 odst. 1 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání je zčásti opodstatněné. Zrušil proto rozsudek odvolacího soudu v té části, kterou byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že se nahrazuje projev vůle žalovaného s uzavřením dohody o vydání výše uvedených nemovitostí, a v akcesorickém nákladovém výroku a v tomto rozsahu věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Vady řízení vyjmenované v ustanovení § 237 písm. a), b), c), d), e) a g) o. s. ř. nebyly dovolatelem tvrzeny a nepodávají se ani z obsahu spisu (§ 242 odst. 1, věta druhá, o. s. ř.). Prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. však žalovaný namítá, že v řízení došlo k vadě uvedené v § 237 písm. f) o. s. ř. (žalobcům byla postupem odvolacího soudu odňata možnost jednat před soudem) a že řízení je postiženo další vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Tím, že odvolací soud namísto povinnosti uzavřít s žalobci obsahově vymezenou dohodu o vydání předmětných nemovitostí, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že nahradil projev vůle žalovaného s uzavřením stejně obsahově vymezené dohody o vydání týchž nemovitostí, neodňal žalobcům, kteří byli v odvolacím řízení úspěšní, možnost jednat před soudem, protože odnětí této možnosti jednání lze spojit pouze s postupem soudu v průběhu řízení a nikoliv s meritorním rozhodnutím. I kdyby tato námitka zmatečnosti za dané situace ve vztahu k žalobcům obstála (např. odvolací soud by rozhodl o věci při jednání, o jehož konání neuvědomil žalobce, respektive jejich právního zástupce), nemohl by přípustností (a tím i důvodností) dovolání ve smyslu § 237 písm. f) o. s. ř. argumentovat žalovaný, protože sám postupem soudů obou stupňů v řízení nedoznal na svých procesních právech žádné újmy.

Tvrzení žalovaného, že rozsudek odvolacího soudu ve věci samé překračuje žalobní žádost – aniž byla žalobci navržena a soudem připuštěna změna žaloby (§ 95, § 211 o. s. ř.) – by mohla zakládat vadu

řízení podle § 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř. Výrok rozsudku odvolacího soudu, kterým se nahrazuje projev (prohlášení) vůle žalovaného (akceptace dohody o vydání věcí podle § 5 odst. 3 restitučního zákona a § 43c odst. 1 o. z.), se nepřičí zásadě vyplývající z ustanovení § 153 odst. 2 o. s. ř., která se uplatní i v řízení odvolacím (§ 211 o. s. ř.), neboť vázanost žalobními návrhy žalobců ve sporném řízení je vázaností obsahovou, která nevylučuje užití jiných jednotek jazyka, tvořených řadou fonémů, jež nesou shodný lexikální, gramatický a pragmatický význam. Jestliže žalobci v projednávané věci požadovali, aby soud uložil žalovanému povinnost uzavřít s nimi dohodu o vydání předmětných nemovitostí daného obsahu, tedy domáhali-li se vydání rozsudku ukládajícího prohlášení vůle žalovaného (§ 161 odst. 3 o. s. ř.), nepřekročil odvolací soud jejich žalobní „petit“, popřípadě nerozhodl o něčem jiném, než čeho se žalobci domáhali, když změnou rozsudku soudu prvního stupně „nahradil projev vůle žalovaného s uzavřením dohody o vydání věcí“.

Námítka žalovaného, že dovolací důvod podle § 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř. je dán proto, že odvolací soud vycházel z jiného skutkového základu než soud prvního stupně, aniž by postupoval podle § 213 odst. 2 o. s. ř. a doplnil, popřípadě opakoval důkazy, na nichž založil svá zjištění soud prvního stupně, se rovněž neuplatní. Z obsahu spisu totiž vyplývá, že odvolací soud opakoval důkazy čtením listin – dílčího výměru ze dne 3. srpna 1951 a výpisu z rejstříku Obvodního soudu pro Prahu 1 – z nichž dovodil totéž, co soud prvního stupně, a jinak další skutková zjištění převzal. opírajících se o dovolací důvod podle § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř., jímž lze namítat, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Naplnění tohoto dovolacího důvodu spatřuje žalovaný v tom, že odvolací soud ze skutkového základu převzatého z rozhodnutí soudu prvního stupně vyvodil nesprávné právní závěry, když zjištěné rozhodné skutečnosti subsumoval pod skutkovou podstatu hypotézy právní normy – konkrétně ustanovení § 6 odst. 1 písm. k) restitučního zákona, popřípadě část skutku najisto postaveného z pohledu použité právní normy vůbec právně nehodnotil. Se zřetelem k obsahovému vymezení dovolacího důvodu podle § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř. -jímž je dovolací soud vázán – a v návaznosti na právní posouzení věci odvolacím soudem se dovolacímu přezkumu v projednávané věci otevírá ve vztahu ke všem sporem dotčeným nemovitostem otázka, zda jejich znárodnění bylo vykonáno – jak předpokládá § 6 odst. 1 písm. k) restitučního zákona – v rozporu s tehdy platnými zákonnými předpisy, tj. v rozporu s ustanovením § 4 odst. 2 a 3 zákona č. 121/1948 Sb., jestliže jako předměty spoluvlastnického práva právních předchůdců žalobců byly v době znárodnění (tedy ke dni 28. dubna 1948, kdy se Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé usneslo na zákoně č. 121/1948 Sb.) zástavami zajišťujícími pohledávky třetích osob vůči subjektu osobně obligačně zavázanému. Ve vztahu k domu č. p. 244 s parcelou č. 18 je pak dovolatelem nastolena otázka úplnosti právního posouzení věci odvolacím soudem ve světle citovaných právních norem, jestliže zhodnocení soudem prvního stupně zjištěné a odvolacím soudem převzaté okolnosti, že dům byl sídlem a místem hlavního závodu znárodněné stavební akciové společnosti V. N., vyšlo naprázdno.

Odvolací soud převzal skutková zjištění soudu prvního stupně, jejichž správnost dovolatel prostřednictvím k tomu určeného dovolacího důvodu podle § 241 odst. 2 písm. c) o. s. ř. nezpochybňuje, podle nichž na knihovním tělese tvořícím nemovitosti zapsané ve vložce č. 335 pozemkové knihy katastrálního území K. (dům č. p. 244, parcely č. 290 a 125, podle současného stavu 17 a 18) vázly kauční hypotéky ve výši 500 000 Kčs a 1 850 000 Kčs sloužící ke zvýšení jistot poskytnutých P. bance znárodněným podnikem za podnikový provozní úvěr. Knihovní těleso zapsané ve vložce č. 336 pozemkové knihy pro katastrální území K. (dům č. p. 261 a parcela č. 289, podle současného stavu 20/1, 20/2 a 20/3) bylo zatíženo zástavním právem zajišťujícím nesplacené zápůjčky Pensijního ústavu založen v P., jež převzala při svém zřízení znárodněná společnost V. N., které zápůjčky sloužily. Podstatná je ta okolnost, že právní předchůdci žalobců jako zástavci (rovnodílní spoluvlastníci zastavených nemovitostí) nebyli osobními dlužníky ze zajištěných pohledávek, nýbrž subjektem zavázaným při zajištěné pohledávce byla stavební akciová společnost

V. N. (právnícká osoba). Ze zprávy SBČS ze dne 27. ledna 1992 soudy zjistily, že úvěry byly uhrazeny až po znárodnění společnosti z účtu Č. s. z., národního podniku v P.

Podle ustanovení § 6 odst. 1 písm. k) restitučního zákona se povinnost vydat věc vztahuje na případ, kdy v rozhodném období (§ 1 odst. 1 cit. zákona) přešla věc na stát znárodněním vykonaným v rozporu s tehdy platnými zákonnými předpisy. Ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 121/1948 Sb. určovalo, že znárodnění se týkalo a) nemovitostí, budov, zařízení, ložisek a nalezišť surovin, b) příslušenství podniku počítajíc v to všechny movitosti a práva (licence, živnostenská oprávnění, známky, vzorky, vodní práva a pod.), směnky, cenné papíry, vkladní knížky, hotovosti a pohledávky, c) jiných nemovitostí a práv, než která jsou příslušenstvím podniku. Takto vymezeného majetku se znárodnění podle § 4 odst. 3, věty první, zákona č. 121/1948 Sb. týkalo, sloužil-li nebo byl-li určen provozu znárodněného podniku, i když náležel někomu jinému než vlastníku podniku.

Právní názor odvolacího soudu, podle něhož samotná okolnost, že sporné nemovitosti ve spoluvlastnictví Ing. V. N. a L. W. byly v době znárodnění stavební akciové společnosti V. N. zástavami zajišťujícími pohledávky věřitelů proti znárodněné společnosti, nenaplňovala skutkové podstaty vyjádřené v § 4 odst. 3 zákona č. 121/1948 Sb. slovy "slouží-li nebo je-li určen provozu znárodněného podniku", je správný. Vedle argumentu užitého již odvolacím soudem (absence objektů zástavního práva - hypoték ve výčtu majetku, na něhož se znárodnění vztahovalo - srov. § 4 odst. 2 zákona č. 121/1948 Sb.) je třeba zohlednit i podstatu zástavního práva.

V době znárodnění stavební akciové společnosti V. N. byla pozitivněprávní úprava institutu zástavního práva obsahem dílu druhého, oddílu prvního, hlavy šesté (§ 447 až § 470), dílu třetího, hlavy první (§ 1368 až § 1374) a konečně - co se vlastníkovy dispozice hypotékou týče - ustanovení § 1446 obecného zákoníku občanského, vyhlášeného patentem ze dne 1. června 1811 č. 946 Sb. z. s., inkorporovaného prvním československým zákonem ze dne 28. října 1918 č. 11/1918 Sb. do československého právního řádu, ve znění třetí dílčí novely (dále jen "o. z. o."). Zástavní právo bylo právem věcným, které svědčilo věřiteli, aby z věci (movité "ruční" zástavy či nemovité hypotéky) dosáhl uspokojení, nebude-li závazek v určený čas splněn (§ 447, § 448 o. z. o.). Základní charakteristické znaky zástavního práva nauka viděla v akcesornosti, jež spočívala v tom, že kauzálně (po stránce hospodářské) nemělo zástavní právo věřitele vlastního účelu, nýbrž sloužilo jen k zajištění pohledávky (proto také zástavním právem se jmění zástavního věřitele nerozmnožovalo a jmění zástavce nezmenšovalo), a v subsidiaritě, která věc - zástavu jako zdroj uspokojení zástavního věřitele pro případ, nebude-li dlužníkem dluh řádně a včas splněn, posunovala do podpůrné roviny. Zástavní právo plnilo dvě funkce. V první řadě zabezpečovalo pohledávku zástavního věřitele již v době od svého vzniku až do případné realizace (tzv. zajišťovací funkce); uplynula-li lhůta splatnosti zajištěné pohledávky a dlužník se neměl k plnění, nastupovala tzv. funkce uhrazovací (realizační), jejímž cílem bylo, aby zástavní věřitel dosáhl uspokojení z věci - zástavy (§ 461 o. z. o.). Režimu zástavního práva se nijak nevymykaly tzv. kauční (maximální) hypotéky. Jednalo se o v ustanovení § 14 odst. 2 zákona č. 95/1871 ř. z., o zavedení obecného zákona o pozemkových knihách (knihovný zákon), taxativně vyjmenované případy hypotéky pro budoucí pohledávku jen z určitého právního poměru, jejíž výše nebyla přesně, nýbrž maximálně určena. Kauční hypotékou mohly být zajištěny jen pohledávky, které vzešly z poskytnutého úvěru, z převzatého jednatelství, ze závazků ze správy anebo ze závazků náhrady škody. Kauční hypotéku pro pohledávku z poskytnutého úvěru pak bylo přípustno zřídit tak, aby zajišťovala i úvěrové pohledávky již existující. Zástavním dlužníkem (zástavcem) nemusel být osobní dlužník, tj. osoba zavázaná při pohledávce zajištěné zástavním právem, přičemž podstata zástavního práva zůstávala stejná, bylo-li na základě zákonem předvídaných skutečností zřízeno osobním dlužníkem nebo třetí osobou, která mohla věřiteli propůjčit zástavní právo i bez svolení osobního dlužníka, aniž by se tím, tedy "dáním zástavy", stávala sama osobním dlužníkem.

Zákon č. 121/1948 Sb., na jehož základě došlo ke znárodnění stavební akciové společnosti V. N.

(srov. § 1 odst. 1, § 4 odst. 1 cit. zákona), byl vydán v době účinnosti Ústavní listiny Československé republiky uvozené zákonem č. 121/1920 Sb. (ústavní zákon ze dne 9. května 1948 č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, nabyl účinnosti dnem vyhlášení – § 170 cit. ústavního zákona, tedy dne 9. června 1948, a až k tomu dni pozbyla platnosti Ústavní listina Československé republiky, uvozená zákonem č. 121/1920 Sb., jakož i její součástí – § 173 odst. 1 ústavního zákona č. 150/1948 Sb.), jejíž článek 109 odst. 1 připouštěl omezení soukromého vlastnictví jen zákonem. Protože zásahy do vlastnického práva na základě zákona představují vždy výjimečná opatření, je nutno ustanovení § 4 odst. 3, věty první, zákona č. 121/1948 Sb. interpretovat restriktivně, když navíc věcné účinky znárodnění vztahuje na majetek náležející někomu jinému než vlastníku znárodněného podniku (v daném případě na majetek mimo vlastnictví stavební akciové společnosti V. N.). Skutkové znaky citovaného ustanovení jsou naplněny jen tehdy, jestliže majetkové podstaty, vymezené v § 4 odst. 2 zákona č. 121/1948 Sb. a náležející jiné osobě než samotné znárodněné akciové společnosti, bezprostředně sloužily nebo byly určeny provozu znárodněného podniku (shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. listopadu 1997, sp. zn. 3 Cdon 312/96). V případě, že takovým postiženým majetkem byly nemovitosti – jako je tomu v projednávané věci – lze o vztahu přimosti mezi jejich existencí a “provozem znárodněného podniku” uvažovat jen tehdy, jestliže v nich (popř. na nich) objektivně – nikoliv v zanedbatelném rozsahu – byla provozována výrobní, obchodní či jiná: např. administrativní činnost, která představovala součást podnikání znárodněné společnosti (podniku). Zatížením sporných nemovitostí zástavců (právních předchůdců žalobců) zástavním právem ve prospěch zajištění pohledávek věřitelů za stavební akciovou společností V. N. předmětné nemovitosti nesloužily a ani nebyly určeny (právně relevantním úkonem jejich spoluvlastníků) provozu znárodněného podniku, neboť pouze zabezpečovaly pohledávky P. banky, resp. Pensijního ústavu založen v P. (popř. právních nástupců těchto věřitelů). O “službu” znárodněnému podniku by mohlo jít pouze tehdy, pokud by zástavní právo započalo plnit svou uhrazovací funkci, tedy za situace, kdy by se jím zajištěné pohledávky staly splatnými a neuspokojenými a zástavní věřitelé by přistoupili k realizaci pořadem práva exekučního. Zástavním právem zajištěné úvěry však byly řádně splaceny Č. s. z., národním podnikem v P., do něhož byla majetková podstata znárodněné společnosti začleněna.

Lze uzavřít, že přechodem všech sporných nemovitostí na stát v souvislosti se znárodněním majetkové podstaty stavební akciové společnosti V. N. proto, že jako zástavy zajišťovaly pohledávky věřitelů společnosti, byl porušen zákon č. 121/1948 Sb. Znárodnění nemovitostí bylo tedy ve smyslu § 6 odst. 1 písm. k) restitučního zákona vykonáno v rozporu s tehdy platnými zákonnými předpisy a pokud odvolací soud na tomto právním názoru založil rozhodnutí o právech a povinnostech účastníků ve vztahu k domu č. p. 261 a parcelám č. 17, 20/1, 20/2 a 20/3, nepodařilo se žalovanému správnost rozsudku užitým dovolacím důvodem zpochybnit. Dovolací soud proto dovolání směřující proti rozsudku odvolacího soudu v části, kterou byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že se nahrazuje projev vůle žalovaného s uzavřením dohody o vydání výše uvedených nemovitostí, zamítl (§ 243b odst. 1, věta před středníkem, o. s. ř.).

Odvolací soud neřešil otázku charakteru rozhodnutí – výměrů ministra stavebního průmyslu, jimiž se určoval podle § 4 odst. 8 zákona č. 121/1948 Sb. rozsah znárodnění stavební akciové společnosti V. N., neboť jde zjevně o problém v daných souvislostech irelevantní. Jsa vázán rozsahem dovolání a dovolacími důvody (jejich obsahovým vymezením), přezkoumává sice dovolací soud odvolacím soudem zjištěný nebo převzatý skutek úplně samostatně a nezávisle od vyřčených právních závěrů, ovšem pojmově jsou z takového přezkumu vyloučeny otázky, jimiž se odvolací soud vůbec nezabýval a které pro věc nemají význam.

Dovolateli lze přisvědčit, že pokud odvolací soud převzal skutkové zjištění soudu prvního stupně, podle něhož bylo sídlo znárodněné společnosti a místo jejího hlavního závodu v domě č. p. 244 postaveném na parcele č. 18, měl je právně posoudit, tj. zhodnotit, zda tímto způsobem předmětné

nemovitosti sloužily nebo byly určeny provozu znárodněné společnosti, i když náležely někomu jinému než vlastníku podniku. Takové právní posouzení uvedené skutečnosti by bylo základem pro závěr o znárodnění vykonaném – jak předpokládá § 6 odst. 1 písm. k) restitučního zákona – v souladu nebo v rozporu se zákonem č. 121/1948 Sb. Právní posouzení věci odvolacím soudem se v tomto směru jeví neúplným, tedy nesprávným, a proto ani rozhodnutí o věci samé týkající se domu č. p. 244 a parcely č. 18 nelze ve smyslu § 243b odst. 1 o. s. ř. považovat za správné. Dovolacímu soudu proto nezbylo, než rozsudek odvolacího soudu v části, kterou byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že se nahrazuje projev vůle žalovaného s uzavřením dohody o vydání výše uvedených nemovitostí, a v akcesorickém nákladovém výroku zrušit a v tomto rozsahu věc vrátit odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, věta za středníkem, odst. 2, věta první, o. s. ř.). V této souvislosti je třeba zdůraznit, že rozhodujícím z hlediska skutkové podstaty § 6 odst. 1 písm. k) restitučního zákona není okolnost, které místo bylo označeno za sídlo znárodněného podniku v obchodním rejstříku nebo v jiných listinách, ale faktický stav panující ke dni vydání zákona č. 121/1948 Sb. (28. dubna 1948), kdy se stát stal ze zákona naturálním vlastníkem znárodněných nemovitostí.

Právní názor vyslovený dovolacím soudem v tomto rozhodnutí je pro odvolací soud závazný (§ 243d odst. 1, věta druhá, o. s. ř.).